

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 7 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi Hakkında Rehber

Cezai Konularda İki Dereceli Yargılanma Hakkı

Güncelleme Tarihi: 28 Şubat 2025

Bu Rehber, Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olup Mahkeme açısından bağlayıcı değildir.

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Bu raporun tamamını ya da bir kısmını basılı veya elektronik (web) yayın şeklinde tercüme etmek ve/veya çoğaltmak isteyen yayıncıların veya kuruluşların, izin koşullarını öğrenmek için *bir tercümenin çoğaltması veya yeniden yayımlanması talebine* yönelik iletişim formunu doldurmaları gerekmektedir.

Tercüme süreçleri devam eden İçtihat Rehberleri hakkında her türlü bilgi için *devam etmekte olan çeviriler* listesine başvurunuz.

Bu Rehberin orijinal metni Fransızcadır. Rehber, düzenli olarak güncellenmektedir. Mevcut güncelleme 28 Şubat 2025 tarihinde tamamlanmıştır. Bazı şekli düzeltmelere tabi tutulabilir.

İçtihat rehberleri, *https://ks.echr.coe.int*adresinden indirilebilir. Yayınlarla ilgili her türlü yeni bilgi için, Mahkemenin X hesabına başvurunuz: <*https://x.com/ECHR_CEDH*>.

Bu tercüme, Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin onayı ile yayımlanmıştır ve sadece Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığının sorumluluğu altındadır.

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2025

İçindekiler

Okuyucunun Dikkatine **4**

Giriş **5**

I. Cezai Konularda İki Dereceli Yargılanma Hakkı: 7 No.lu Protokol'ün 2. Maddesinin 1. Fıkrası **5**
A. İki Dereceli Yargılanma Hakkının Uygulanabilirliği 5
1. "Cezai Suç" 5
2. "Mahkûmiyet" veya "Ceza Hükmü" Olarak Değerlendirilen Karar 6
3. Bir "Mahkeme" Tarafından Verilen Karar 6
B. İki Dereceli Sistemin Kurulması 6
1. Denetim Organı: "Yüksek Mahkeme" 6
2. İki Dereceli Sistemin Kurulmasında Takdir Yetkisi 7
3. İncelemenin Etkinliği 8

II. Cezai Konularda İki Dereceli Yargılanma Hakkına İlişkin İstisnalar: Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 2. Maddesinin 2. Fıkrası **9**
A. Önem Derecesi Küçük Suçlar 9
B. Birinci Derece Mahkemesi Olarak En Yüksek Mahkemede Yargılanma 11
C. Birinci Derece Mahkemesinde Beraati Müteakip Bunun Temyiz Edilmesi Üzerine Verilen Mahkûmiyet 11

Anılan Davalar Dizini **12**

Okuyucunun Dikkatine

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Bundan sonra metinde "Mahkeme", "Avrupa Mahkemesi" veya "Strazburg Mahkemesi" olarak anılacaktır.) tarafından içtihatlar hakkında yayımlanan rehberler dizinin birini teşkil eden bu rehber, Mahkeme tarafından verilen başlıca karar ve hükümler hakkında hukukçuları bilgilendirme amacını taşımaktadır. Dolayısıyla bu rehberde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Bundan sonra metinde "Sözleşme" veya "Avrupa Sözleşmesi" olarak anılacaktır.) 2. maddesine ilişkin içtihatlar incelenerek özetlenmiştir. Okuyucu bu rehberde, konu hakkında geliştirilen anahtar-ilkeleri ve bunlarla ilgili örnekleri bulacaktır.

Atıfta bulunulan içtihatlar, ilke kararları, önemli ve/veya yakın zaman önce verilmiş* kararlar arasından seçilmiştir.

Mahkemenin vermiş olduğu kararlarda, yalnızca kendisine başvurulan davalar incelenmez, aynı zamanda Sözleşme'nin normları açıklanmaya, korunmaya ve geliştirilmeye çalışılır; yine bu kararlar Devletler tarafından Sözleşmeci Taraf sıfatıyla verdikleri taahhütlere riayet edilmesine katkıda bulunur (*İrlanda/Birleşik Krallık*,18 Ocak 1978, § 154, A Serisi no. 25 ve daha yakın zamanda [BD], *Jeronovičs /Letonya*, no. 44898/10, § 109, 5 Temmuz 2016).

Sözleşme ile oluşturulan sistem böylelikle insan haklarının korunmasına ilişkin normları yükselterek ve bu alandaki içtihatları Sözleşme'ye Taraf Devletlerin toplumlarının tamamını kapsayacak şekilde genişleterek, kamu düzenine dâhil olan konuları, genel menfaat içerisinde inceleme amacını taşır (*Konstantin Markin/Rusya* [BD], no. 30078/06, § 89, AİHM 2012). Nitekim Mahkeme, insan hakları alanında "Avrupa kamu düzeninin anayasal aracı olarak" Sözleşme'nin rolünün altını çizmiştir (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda* [BD], no. 45036/98, § 156, AİHM 2005-VI ve daha yakın zamanda *N.D. ve N.T. /İspanya* [BD], no. 8675/15 ve 8697/15, § 110, 13 Şubat 2020).

Sözleşme'ye Ek 15 No.lu Protokol, yakın zaman önce Sözleşme'nin önsözünde ikincillik ilkesine yer vermiştir. Bu ilke uyarınca, "İnsan haklarının korunması sorumluluğu Taraf Devletler ve Mahkeme arasında paylaşılır" ve ulusal makamlar ve mahkemeler iç hukuku, Sözleşme ve Protokollerinde tanımlanan hak ve özgürlükleri tam olarak tanıyacak şekilde yorumlamalı ve uygulamalıdır (*Grzęda/Polonya* [BD], § 324).

Bu rehber, Sözleşme veya Ek Protokollerinin anılan her maddesi için, anahtar kelime referanslarını içermektedir. Her davada incelenen hukuki konular, (çoğunlukla) Sözleşme ve Protokollerinin metninden doğrudan çıkarılan terimleri içeren bir anlam düzenli sözlükten alınan Anahtar Kelimeler Listesinde özetlenmiştir.

Mahkeme içtihatlarının veri tabanı HUDOC, anahtar kelimelerle arama yapılmasına olanak sağlamaktadır. Mahkeme içtihatlarına ilişkin veri tabanı HUDOC, anahtar kelimelerle arama yapma imkânı sunar. Anahtar kelimelerle arama yapılabilmesi, benzer bir hukuki içeriğe sahip olan belge gruplarını da bulmanıza imkân verir (Mahkeme tarafından her davada ileri sürülen gerekçe ve varılan sonuçlar anahtar kelimelerle özetlenir).

Her dava için önerilen anahtar kelimeler, belgenin sayfasında mevcuttur. Gerekli açıklamaların hepsini, HUDOC Kullanım Kılavuzu'nda bulabilirsiniz.

* Bu rehberin elektronik versiyonunda atıfta bulunulan davaların bağlantıları, Mahkeme tarafından verilen karar ve hükümlerin yanı sıra gerektiği takdirde, Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun ("Komisyon") karar ve raporlarının İngilizce veya Fransızca (Mahkemenin iki resmi dili) metinlerine yönlendirmektedir. Davanın isminden sonra belirli bir ibare kullanılmadığı sürece, atıfta bulunulan karar, Mahkemenin Dairelerinden biri tarafından esas hakkında verilen bir karardır. Kararlarda kullanılan "(k.k.)" ibaresi, Mahkemenin kabul edilebilirlik hakkında verdiği bir kararı; "[BD]" ibaresi ise davanın Büyük Daire tarafından incelendiğini ifade etmektedir. Bu Rehberin yayımlandığı tarihte kesinleşmemiş olan Daire kararları, yıldız (*) işaretiyle belirtilmektedir.

Giriş

1. 7 No.lu Protokol'ün 2.maddesi, birinci derece mahkemesi tarafından verilen mahkûmiyet veya ceza hükmünü daha yüksek bir mahkemeye yeniden inceletme hakkını tanıyarak Sözleşme'nin 6. maddesiyle tanınan adil yargılanma güvencelerini tamamlamaktadır. Bu bağlamda, 6. maddenin birinci derece mahkemesi kararına karşı herhangi bir temyiz hakkını güvence altına almadığı belirtilmelidir (*Lalmahomed/Hollanda*, 2011, § 35). Ancak, iç hukukun temyize imkân tanıdığı hallerde, bu temyiz kapsamında yürütülen yargılama, adil yargılamanın bir uzantısı olarak kabul edilecek ve dolayısıyla Sözleşme'nin 6. maddesi bu yargılamalara uygulanabilecektir (*Evrenos Önen/Türkiye*, 2007, § 28).

2. Cezai bir suçtan mahkûm edilen bir kişinin, davasını daha yüksek bir mahkemeye yeniden inceletme hakkı mutlak değildir. 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen istisnalardan birinin geçerli olması halinde bu hak sınırlandırılabilir.

I. Cezai Konularda İki Dereceli Yargılanma Hakkı: 7 No.lu Protokol'ün 2. Maddesinin 1. Fıkrası

Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi

> "1. Bir mahkeme tarafından cezai bir suçtan mahkûm edilen her kişi, mahkûmiyet ya da ceza hükmünü daha yüksek bir mahkemeye yeniden inceletme hakkını haiz olacaktır. Bu hakkın kullanılması, kullanılabilme gerekçeleri de dâhil olmak üzere, yasayla düzenlenir.
>
> 2. Bu hakkın kullanılması, yasada düzenlenmiş haliyle önem derecesi düşük suçlar bakımından ya da ilgilinin birinci derece mahkemesi olarak en yüksek mahkemede yargılandığı veya beraatini müteakip bunun temyiz edilmesi üzerine verilen mahkûmiyet hallerinde istisnaya tabi tutulabilir."

HUDOC Anahtar Kelimeler

> Mahkûmiyet (P7-2) – Cezai suç (P7-2) – Yetkili mahkeme (P7-2) – Mahkûmiyetin gözden geçirilmesi (P7-2) – Cezanın gözden geçirilmesi (P7-2) – Yüksek mahkeme (P7-2)
>
> İç hukuk (P7-2): Önem derecesi küçük suçlar (P7-2) – Birinci derece mahkemesi olarak en yüksek mahkemede yargılanma (P7-2) – Beraati müteakip bunun temyiz edilmesi üzerine verilen mahkûmiyet (P7-2)

A. İki Dereceli Yargılanma Hakkının Uygulanabilirliği

3. 2. fıkrada sıralanan istisnalara bağlı olarak, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesiyle güvence altına alınan iki dereceli yargılanma hakkı aşağıdaki kararlar için geçerlidir: 1) "cezai bir suç" ile ilgili olan; 2) "mahkumiyet" veya "ceza hükmü" olarak değerlendirilen; ve 3) bir "mahkeme" tarafından verilen.[1]

1. "Cezai Suç"

4. Mahkemenin içtihadına göre, 7 No.lu Protokol'ün 2.maddesinin birinci fıkrası kullanılan "cezai suç" kavramı, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasında kullanılan "cezai alanda yöneltilen suçlama" kavramına karşılık gelmektedir (*Gurepka/Ukrayna*, 2005, § 55; *Zaicevs/Letonya*, 2007, § 53; *Kamburov/Bulgaristan*, 2009, § 22; *Stanchev/Bulgaristan*, 2009, § 44; *Kindlhofer/Avusturya*, 2021, § 30; *Grosam/Çek Cumhuriyeti* [BD], 2023, §§ 111 ve 140). Buna göre, Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca bir yargılamanın "cezai" olarak nitelendirilmesi, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesi açısından verilecek nitelendirmeye de aynı şekilde geçerlidir.

5. Dolayısıyla, Mahkeme, 6. maddenin söz konusu yargılamaya uygulanabilir olduğu kararına vardığı

[1] Ayrıca bk. İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün Açıklayıcı Raporu, 1984, §§ 17 ila 21.

durumlarda, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin de uygulanabilir olduğu sonucuna varmaktadır (*Engel ve diğerleri/Hollanda*, 1976, §§ 82-83 ; *Gurepka/Ukrayna*, 2005, § 59; *Zaicevs /Letonya*, 2007, § 53; *Galstyan/Ermenistan*, 2007, § 120).

6. Mahkeme, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinde yer alan "cezai suç" kavramını, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası açısından, *Engel ve diğerleri/Hollanda*, 1976, kararı bağlamında "Engel kriterleri" yardımıyla yorumlamaktadır. Dolayısıyla, 7 no.lu Protokol'ün 2. maddesinin uygulanabilirliği üç kritere dayalı olarak değerlendirilmektedir: a) iç hukukta suçun sınıflandırılması; b) suçun niteliği; ve c) suç için öngörülen cezanın ağırlık derecesi (*Kamburov/Bulgaristan*, 2009, § 22; *Saquetti Iglesias/İspanya*, 2020, § 22). Bu bağlamda, davalı Devletin iç hukuku kapsamında suçun sınıflandırılması ancak göreceli bir değere sahip iken (*Engel ve diğerleri/Hollanda*, 1976, § 82; *Zaicevs/Letonya*, 2007, § 55; *Stanchev/Bulgaristan*, 2009, § 44; *Saquetti Iglesias/İspanya*, 2020, § 22), aynı suçun niteliği daha büyük öneme sahip bir faktördür (*Engel ve diğerleri/Hollanda*, 1976, § 82; *Galstyan/Ermenistan*, 2007, § 58)[2].

2. "Mahkûmiyet" veya "Ceza Hükmü" Olarak Değerlendirilen Karar

7. 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesi, bir "mahkûmiyet" veya "ceza hükmü" halinde uygulanır. Bu hüküm, beraat kararına ya da resmi olarak ceza hükmü veya mahkûmiyet olarak değerlendirilmeyen diğer kararlara karşı temyiz hakkını güvence altına almaz: Mahkûmiyete ya da ceza hükmüne yol açan resmi bir tespitin varlığı, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin güvencelerinin uygulanması için elzem bir koşuldur. Böyle bir tespit, yargılamanın amacı ve sonucu olmalıdır ve mutlak surette bir ceza verilmesine yol açmamalıdır. İlke olarak, kararın hüküm kısmında bundan bahsedilmelidir. Her halükarda, belirleyici faktör, söz konusu kararın bir kişiyi bir suçtan suçlu bulmaya yönelik olup olmadığıdır (*Rybka/Ukrayna* (k.k.), 2009). Bununla birlikte, somut olayın koşullarına bağlı olarak, bir başvuran "mahkûmiyetine" veya bunun belirli unsurlarına (örneğin, (*Rostovtsev/Ukrayna*, 2017, § 30) veyahut infaz şekli de dâhil olmak üzere "cezaya" itiraz edebilir (örneğin, *Tsvetkova ve diğerleri/Rusya*, 2018, §§ 179-191 ve *Martynyuk/Rusya*, 2019, §§ 37-43).

3. Bir "Mahkeme" Tarafından Verilen Karar

8. 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinde öngörülen iki dereceli yargılanma hakkının uygulanabilmesi için, mahkûmiyet veya ceza hükmünün bir "mahkeme" tarafından verilmiş olması gerekmektedir. 7 No.lu Protokol'ün Açıklayıcı Raporuna göre, "mahkeme" ifadesi, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin lafzında, bu maddenin kapsamının, Sözleşme'nin 6. maddesi anlamında mahkeme olmayan organlar tarafından yargılanan suçları içermediğini belirtmek için kullanılmaktadır.[3]

9. Örneğin, Mahkeme, idari suçlar için para cezası verebilen bir yerel idarenin 6. maddenin 1. fıkrası anlamında bir "mahkeme" olarak sınıflandırılamayacağına, dolayısıyla 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesi anlamında bir "mahkeme" olmadığına karar vermiştir (*Hubner/Avusturya* (k.k.), 1999). Söz konusu karar bir "mahkeme" tarafından verildiğinde, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 1. fıkrası bu kararın bir "yüksek mahkeme" tarafından incelenmesine imkân vermektedir (*Grecu/Romanya*, 2006, §§ 83-84).

B. İki Dereceli Sistemin Kurulması

1. Denetim Organı: "Yüksek Mahkeme"

10. 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesi uygulanabilir olduğunda, ceza hükmünün veya cezanın "daha yüksek bir mahkeme" tarafından incelenmesini güvence altına almaktadır.

[2] Cezai suç kavramı hakkında daha ayrıntılı bilgi için, bk. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 6. Madde Rehberi'nin II kısmı, *Adil Yargılanma Hakkı (Ceza Yönü)*.

[3] Açıklayıcı Rapor, yukarıda anılan, § 17. Ayrıca bk. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 6. Madde Rehberi'nin IV. A kısmı, *Adil Yargılanma Hakkı (Ceza Yönü)*.

11. "Yüksek Mahkeme" tam yargı denetimine sahip olmalı ve Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası anlamında bir "mahkeme" olarak tanımlanabilmelidir[4] (*Grecu/Romanya*, 2006, § 83); böylece bu iki kavram Sözleşme'nin 6. maddesi ve 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesi kapsamında aynı anlama gelmektedir (*Saquetti Iglesias/İspanya*, 2020, § 53).

12. *Zaicevs/Letonya* kararında, 2007, § 54, Mahkeme, savcı önündeki üçüncü kişinin itirazı davasında veya bir kararı iptal ettirmek için yüksek mahkeme başkanı önündeki iptal davasında mümkün başvuru yollarının 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin gerekliliklerini karşılamadığına; zira bu makamların söz konusu iç hukuk yolları sistemi kapsamında bir "yüksek mahkemeyle" eş olmadığına karar vermiştir.

13. Benzer şekilde, *Gurepka/Ukrayna*, 2005, §§ 60-61 kararında, Mahkeme, yalnızca bir savcı tarafından veya yüksek mahkeme başkanının talebi üzerine başlatılabilen olağanüstü itiraz prosedürünün, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesi bakımından uygun olarak değerlendirilemeyeceği kanaatine varmıştır.

14. Mahkeme, *Grecu/Romanya*, 2006, §§ 83-86,kararında benzer bir sonuca varmıştır; bu davada, savcının kararının uygunluğunu inceleyen birinci derece mahkemesi kararı temyize elverişli değildi. Mahkeme, bir savcının kararına karşı yapılan şikâyeti incelemeye yetkili birinci derece mahkemesinin kararına karşı temyiz yollarına ilişkin ulusal düzenlemelerin bulunmaması sebebiyle, başvuranın, ceza davasının iki dereceli mahkeme tarafından incelenmesi hakkından mahrum bırakıldığına ve bu durumun 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesine aykırı olduğuna karar vermiştir. Mahkeme, savcılığın, Sözleşme'nin 6. maddesi anlamında bir "mahkeme" olmadığını eklemiştir.

15. Mahkeme, *Saquetti Iglesias/İspanya* kararında, 2020, §§ 52-57, 7 No.lu Protokol'ün Açıklayıcı Raporu'na atıfta bulunarak, istinaf ya da temyiz mahkemelerinin 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesi anlamında "iki dereceli yargılanmanın" gereklerini karşılamış olarak kabul edilebileceğini, ancak anayasa mahkemelerinden bahsedilmediğini ifade etmiştir. Bu davada Mahkeme, *amparo* başvurusunu inceleyen İspanya Anayasa Mahkemesinin rolünün "iki dereceli yargılanma hakkının" gereklerini karşılayıp karşılamadığını araştırmıştır. *Amparo* başvurusu -yargı organlarının işlemleriyle ilgili başkaca herhangi bir değerlendirme olmadan idari veya yargısal kararların Anayasa ile güvence altına alınan ilgili temel haklarla uygunluğu hususuyla sınırlı olan- kapsamında Anayasa Mahkemesine verilen yetkiler ışığında, Anayasa Mahkemesinin, görevi göz önüne alındığında, gerekli iki dereceli yargılanmayı sağlamaya uygun olmadığı kanaatine varmış ve Anayasa Mahkemesinin 7 No.lu Protokol'ün 2.maddesi uyarınca yüksek mahkeme olarak nitelendirilemeyeceği sonucuna varmıştır.

2. İki Dereceli Sistemin Kurulmasında Takdir Yetkisi

16. Mahkemenin hatırlattığı üzere, Devletler, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesiyle güvence altına alınan hakkın kullanılma şeklini belirleme konusunda ilke olarak geniş bir takdir yetkisine sahiptir(*Krombach/Fransa*, 2001, § 96; *Gurepka/Ukrayna*, 2005, § 59; *Galstyan/Ermenistan*, 2007, § 125; *Natsvlishvili ve Togonidze/Gürcistan*, 2014, § 96; *Shvydka/Ukrayna*, 2014, § 48; *Ruslan Yakovenko/Ukrayna*, 2015, § 76; *Rostovtsev/Ukrayna*, 2014, § 48, 2017, § 27; *Y.B./Rusya*, 2021, § 40). Başka bir ifadeyle, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesi, bu hakkın özel koşullarını ve hangi gerekçelerle kullanılabileceğini iç hukuka bırakmaktadır.[5]

17. Bu nedenle, Devletler, bir mahkûmiyet veya ceza hükmünün daha yüksek bir mahkeme tarafından incelenmesinin hem fiili hem de hukuki hususlara dayanmasını veya yalnızca hukuki hususlarla sınırlı olmasını öngörebilir (*Krombach/Fransa*, 2001, § 96); *Müller/Avusturya*, 2006, § 25 ; *Shvydka /Ukrayna*, 2014, § 49; *Rostovtsev/Ukrayna*, 2017, § 27; *Y.B./Rusya*, 2021, § 40). Ayrıca, temyiz merciine başvurmak isteyen yargılanabilir kişi bazen bu amaçla izin almak zorundadır ve bazı durumlarda, temyizde bulunma izni talebi bizzat 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesi anlamında bir tür yeterli inceleme olarak değerlendirilebilir.[6] Bununla birlikte, söz konusu hükümde atıf yapılan temyiz hakkına ulusal mevzuat tarafından getirilen kısıtlamalar, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasıyla tanınan mahkemeye

[4] Mahkeme kavramı hakkında daha ayrıntılı bilgi için, bk. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 6. Madde Rehberi'nin IV kısmı, *Adil Yargılanma Hakkı (Ceza Yönü)*.
[5] Açıklayıcı Rapor, yukarıda anılan, § 18.
[6] *ibid,* § 19.

erişim hakkına benzer şekilde, meşru bir amaç gütmeli ve bu hakkın özüne zarar vermemelidir(*Krombach/Fransa*, 2001, § 96; *Gurepka/Ukrayna*, 2005, § 59; *Galstyan/Ermenistan*, 2007, § 125; *Shvydka/Ukrayna*, 2014, § 49; *Ruslan Yakovenko/Ukrayna*, 2015, § 78; *Rostovtsev/Ukrayna*, 2017, § 27; *Y.B./Rusya*, 2021, § 40).

18. Dolayısıyla *Saquetti Iglesias/İspanya* kararında, 2020, §§ 60-61,Mahkeme, başvuranın mahkûmiyetine yalnızca Anayasa Mahkemesi (7 No.lu Protokol'ün 2.maddesi anlamında "yüksek mahkeme olarak nitelendirilemeyecek olan) önünde itiraz etme imkânını sınırlamanın, mahkûmiyetinin daha yüksek bir mahkeme tarafından inceletmesini engellediğine ve 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesi ile güvence altına alınan hakkın özünü ihlal ettiğine ve bu hüküm bağlamında Sözleşmeci Devletlerin sahip olduğu takdir yetkisini aştığına karar vermiştir.

3. İncelemenin Etkinliği

19. 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesi esasen temyiz mahkemesinin erişebilirliği veya böyle bir mahkeme tarafından yapılan incelemenin kapsamı gibi kurumsal hususları düzenlemektedir (*Shvydka/Ukrayna*, 2014, § 49; *Ruslan Yakovenko/Ukrayna*, 2015, § 77; *Fırat/Yunanistan*, 2017, § 37).

20. 7 No.lu Ek Protokol'ün 2. maddesinin ileri sürülebilmesi için, söz konusu hükümle öngörülen inceleme hakkının etkili olması gerekmektedir (*Shvydka/Ukrayna*, 2014, § 50). Bu hakkın etkili olması için, yetkililerin takdire bağlı eylemlerinden bağımsız olarak kullanılabilmesi ve ilgili kişiler tarafından doğrudan erişilebilir olması gerekmektedir (*Gurepka/Ukrayna*, 2005, § 59).

21. *Kamburov/Bulgaristan* kararında, 2009, § 24, Mahkeme, inceleme prosedürünün, başvuran tarafından doğrudan erişilebilir olmadığı gerekçesiyle, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin gerekliliklerini karşılamadığına karar vermiştir. *Gurepka/Ukrayna*, 2005, §§ 57-61 davasında, başvuran, idari bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilmesine itiraz etmek için herhangi bir etkili prosedüre sahip olmadığını ileri sürmüştür. Mahkeme, inceleme prosedürünün başvuran tarafından doğrudan erişilebilir olmadığını ve başvuranın kendi inisiyatifiyle başlatılmadığını göz önünde bulundurarak, inceleme prosedürünün başvuranın durumu üzerinde, geçici de olsa, olumlu bir neticeye sahip olmasının (cezasının ertelenmesi), söz konusu başvuru yolunun, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin gerekliliklerini karşılayan etkili bir çözüm olarak değerlendirmek için tek başına yeterli olmadığını ifade etmiştir.

22. Mahkeme, benzer olan *Galstyan/Ermenistan*, 2007, §§ 124-127 ve *Kakabadze ve diğerleri/Gürcistan*, 2012, §§ 97- 98, davalarında, benzer sonuçlara varmıştır; bu davalarda ulusal olağanüstü temyiz usulü ulusal makamların takdir yetkisine bağlıydı ve açıkça tanımlanmış kurallar veya zaman sınırlamalarıyla çerçevelenmemişti. Mahkeme, bunu, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesi uyarınca etkili bir usul olarak değerlendirmemiştir.

23. Mahkemenin belirttiği üzere, 7 No.lu Protokol'ün 2.maddesi bağlamında yapılan bir inceleme, mahkûmiyet kararı verildikten sonra, yargılama veya cezanın belirlenmesi aşamasında ortaya çıkmış olabilecek eksikliklerin giderilmesini mümkün kılmalıdır. Bu nedenle, bir ceza temyizinin askıya alma etkisi olmalıdır (*Shvydka/Ukrayna*, 2014, §§ 51-53). Atıfta bulunulan davada, Mahkeme, bölge mahkemesinin kararına karşı başvuran tarafından yapılan temyiz başvurusunun askıya alma etkisine sahip olmadığı ve bunun da cezanın derhal infaz edilmesine yol açtığı gerekçesiyle, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır; öyle ki temyiz incelemesi ancak başvurana hapis cezası verildikten ve başvuran bu cezanın tamamını çektikten sonra gerçekleşmiştir. Benzer şekilde *Tsvetkova ve diğerleri/Rusya*, davasında, 2018, §§ 188-191, temyiz başvurusunun askıya alma etkisi yoktu ve ancak başvuran cezasını çektikten sonra incelenmişti; bu da 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlal edildiği anlamına gelmekteydi.

24. Temyizin askıya alma etkisinin bulunmadığı bu koşullarda, Mahkeme, birinci derece mahkemesinde mahkûmiyet kararının iptali durumunda *a posteriori* (*olaydan sonra*) ve bütünüyle bir tazminat yolunun, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesiyle güvence altına alınan incelemenin bir ikamesi olarak değerlendirilemeyeceği kanaatine varmıştır. Aksi yönde bir karara varmanın, Sözleşme'nin teorik veya hayali değil, somut ve etkili hakları güvence altına almayı amaçladığı yönündeki içtihadının yerleşik ilkesine aykırı olacağının altını çizmiştir (*Shvydka/Ukrayna*, 2014, § 54; *Tsvetkova ve*

diğerleri/Rusya, 2018, § 189).

25. Buna karşın, yasadışı göçmen kaçakçılığı yapmakla suçlanan bir Türk vatandaşı olan, Yunanistan ile hiçbir bağı bulunmayan ve bu ülkede ikamet etmeyen başvuranın olduğu *Fırat/Yunanistan* davasında, 2017, §§ 39-46, Mahkeme, birinci derece mahkemesinin kararına karşı yapılan temyiz başvurusunun askıya alma etkisinin bulunmamasının, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesine aykırı olmadığına karar vermiştir. Mahkeme, iç hukuk bakımından, başvuranın cezasının belli bir kısmını çekmiş olması koşuluyla, temyiz mahkemesinin kararından sonra şartlı tahliye hakkına sahip olacağını, ancak somut olayda böyle bir durumun söz konusu olmadığını kaydetmiştir. Mahkeme, başvuranın iki dereceli yargılanma hakkını kullanmasının, özgürlüğünden yoksun kalmasına sebep olmadığı sonucuna varmıştır.

26. Mahkemenin içtihadına göre, iki dereceli yargılanma hakkının kullanılması, sanık tarafından bu hakkın kullanılmasına *de facto* (*fiilen*) olumsuz sonuçlar eklenerek engellenemez (*Ruslan Yakovenko/Ukrayna*, 2015, §§ 79-83). Anılan davada, ulusal mahkemeler, söz konusu karar neticesinde başvuran çarptırıldığı hapis cezasını çektikten sonra bile, birinci derece mahkemesinin kararı kesinleşene kadar başvuranın önleyici tutuklulukta tutulmasını gerekli bulmuştur. Temyiz başvurusunda bulunulmadığı için, bu tutukluluk on iki gün sürmüştür. Başvuran temyiz başvurusunda bulunmaya karar vermiş olsaydı, serbest bırakılması karar kesinleştikten sonra süresiz olarak ertelenecekti. Bu koşullar altında, Mahkeme, başvuranın iki dereceli yargılanma hakkını kullanmış olması halinde, temyiz süresince tutukluluk süresinin belirsiz olması nedeniyle, özgürlüğünün zarar göreceği ve böylece Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlal edilerek hakkının özünün ihlal edeceği kanaatine varmıştır.

II. Cezai Konularda İki Dereceli Yargılanma Hakkına İlişkin İstisnalar: Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 2. Maddesinin 2. Fıkrası

Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 2. Maddesinin 2. Fıkrası

> "2. Bu hakkın kullanılması, yasada düzenlenmiş haliyle önem derecesi düşük suçlar bakımından ya da ilgilinin birinci derece mahkemesi olarak en yüksek mahkemede yargılandığı veya beraatini müteakip bunun temyiz edilmesi üzerine verilen mahkûmiyet hallerinde istisnaya tabi tutulabilir."

27. 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ikinci fıkrası, daha yüksek bir mahkeme tarafından inceleme hakkına üç istisna getirmektedir:

1) Yasada düzenlenmiş haliyle önem derecesi küçük suçlar bakımından;
2) İlgilinin, birinci derece mahkemesi olarak en yüksek mahkemede yargılandığı; veya
3) İlgilinin beraatini müteakip bunun temyiz edilmesi üzerine verilen mahkûmiyet hallerinde.[7]

A. Önem Derecesi Küçük Suçlar

28. 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 2. fıkrasıyla izin verilen ilk istisna "önem derecesi küçük suçlar" ile ilgilidir.

29. Açıklayıcı Rapor[8] uyarınca, Mahkeme, bir suçun önem derecesinin küçük olup olmadığına karar verirken, suçun hapis cezası ile cezalandırılabilir olup olmadığının önemli bir kriter olduğunu kabul etmiştir (*Grecu/Romanya*, 2006, § 82; *Zaicevs/Letonya*, 2007, § 55; *Kamburov/Bulgaristan*, 2009, § 25; *Stanchev/Bulgaristan*, 2009, § 47; *Kindlhofer/Avusturya*, 2021, § 30). Mahkeme bu değerlendirmeyi,

[7] Açıklayıcı Rapor, yukarıda anılan, § 20.
[8] *ibid,* § 21.

davanın özel koşullarını dikkate alarak yapar (*Kindlhofer/Avusturya*, 2021, § 42).

30. Dolayısıyla Mahkeme, kanunun, temel ceza olarak özgürlüğü kısıtlayıcı ceza öngördüğü bir suçun, söz konusu maddenin 2. fıkrası anlamında "önem derecesi küçük" olarak değerlendirilemeyeceğine karar vermiştir(*Zaicevs/Letonya*, 2007, § 55; *Kamburov/Bulgaristan*, 2009, § 26; *Stanchev/Bulgaristan*, 2009, § 48; *Zhelyazkov/Bulgaristan*, 2012, § 43).

31. Mahkeme, aşağıdaki suçların "önem derecesinin küçük" olmadığına karar vermiştir.

- *Grecu/Romanya*, davasında, 2006, § 82, suç, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılabilirdi; ve
- *Zaicevs/Letonya*, 2007, § 55 ; *Kamburov/Bulgaristan*, 2009, § 26; ve*Stanchev/Bulgaristan*, 2009, § 48, davalarında, suçlar azami on beş gün hapis cezası ile cezalandırılabilirdi.

32. Buna karşın, *Luchaninova/Ukrayna*,davasında, 2011, § 72,başvuranın, hapis cezası gerektirmeyen hırsızlık suçundan suçlu bulunduğu davada, Mahkeme bunun söz konusu istisnaya giren önem derecesi küçük bir suç olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca, Hükümet davanın bu yönüyle ilgili olarak herhangi bir görüş sunmamış olmasına rağmen, Mahkeme bu meseleyi incelemiştir.

33. *Kindlhofer/Avusturya* davasında, 2021, §§ 38-42, Mahkeme ilk kez, kanunun borçlunun ödemeye zorlanması için iki haftaya kadar hapis cezası öngördüğü bir suçun "önem derecesi küçük" olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği meselesini incelemiştir. Bu davada, başvuran, bir trafik suçu nedeniyle 200 avro para cezasına yani borçlunun ödemeye zorlanması için dört günlük hapis cezasına çarptırılmıştır. Mahkeme, temel meselenin, borçlunun ödemeye zorlanması için hapsedilmesinin gerçekten uygulanıp uygulanmayacağı olduğu ve bunun da iç hukuk düzeninde söz konusu tedbirin uygulanmasına ilişkin yasal rejimi incelemesini gerektirdiği değerlendirmesinde bulunmuştur. Bu davada Mahkeme, borçlunun ödemeye zorlanması için hapsedilmesinin iç hukukta istisnai bir tedbir olduğu ve bunun infazının bir dizi usuli güvenceye tabi olduğu kanaatine varmıştır (mahkûm edilen kişi bu risk hakkında açıkça bilgilendirilmeli ve bundan kaçınmak için uygun araçlara sahip olmalıdır). Bu koşullar altında, söz konusu tedbirin, esas ceza olarak hapis cezasından açıkça farklı olduğuna ve bu nedenle, başvuranın suçlu bulunduğu suçun, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 2. fıkrası anlamında önem derecesi küçük bir suç olarak nitelendirilmesini engellemediğine karar vermiştir. Ayrıca, fiilen verilen para cezasının miktarının ve de başvuranın sorumlu olduğu para cezasının azami miktarının, suçun önem derecesi küçük olarak nitelendirilememesi için yeterince yüksek görünmediğini; ulusal cezai-idari sistemde asıl suçun ağır olarak nitelendirilmediğini ve başvuranın, para cezasını ödeyemeyeceği veya verilen para cezasının miktarının mali durumunu yeterince dikkate almadığı iddialarında bulunmadığını kaydetmiştir. Mahkeme bu kararda, mahkûmiyet kararına karşı iki dereceli yargılanma hakkı olmamasına rağmen, Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna varmıştır.

34. *Saquetti Iglesias/İspanya* davasında 2020, §§ 36-45, Mahkeme, hapis cezası bulunmamasının, bir suçun önem derecesi küçük bir nitelikte olup olmadığının belirlenmesinde belirleyici bir unsur ve de dikkate alınması gereken tek kriter olmadığını ifade etmiştir. Mahkemeye göre, cezanın nispeten hafif olması, bir suçu kendiliğinden cezai niteliğinden yoksun bırakamaz. Başvuran, havaalanında gümrükten geçerken bir miktar parayı beyan etmediği gerekçesiyle, 600 avro ile kullanılan ödeme yönteminin değerinin iki katı arasında para cezasına çarptırılmış ve nihayetinde el konulan miktarın tamamını ödemeye mahkûm edilmiştir (153 800 avro). Mahkeme, davanın koşullarını göz önünde bulundurarak (keşfedilen meblağların neredeyse tamamının müsadere edilmesi, başvuranın kara para aklama uygulamalarından elde edilmeyen kişisel birikimlerinin tamamına eşdeğerdir; zira İspanya'ya dönüşünde meblağları beyan etmiş olup sabıka kaydı bulunmamaktadır) ve cezanın tespit edilen suçun ağırlığına (beyan yükümlülüğüne uymama) uygun olması gerektiğini hatırlatarak, suçun, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesi anlamında "önem derecesi küçük" olarak değerlendirilmemesi gerektiği, dolayısıyla istisnanın uygulanamayacağı sonucuna varmıştır. Mahkeme ayrıca, iç hukukun böyle bir inceleme gerektirmesine rağmen, ulusal makamların herhangi bir orantılılık incelemesi yapmadıklarını da kaydetmiştir.

B. Birinci Derece Mahkemesi Olarak En Yüksek Mahkemede Yargılanma

35. İkinci istisna, ilgili iç hukuktan kaynaklanan şu ya bu nedenle, ilgili kişinin birinci derece mahkemesi olarak en yüksek mahkemede yargılandığı davalarla ilgilidir. Bu tür davalar için Açıklayıcı Rapor'da verilen örnekler, başvuranın (bakan, hâkim veya başkaca yüksek makam sahibi) yerine getirdiği görevlerle veya suçun niteliğiyle ilgilidir.[9]

36. *Saquetti Iglesias/İspanya*, kararında 2020, § 46, Mahkeme, 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin 2. fıkrasıyla öngörülen istisnanın, bir başvurunun, mahkemelerin olağan hiyerarşisi içinde yer alan yüksek bir mahkemeye yapılabileceği durumlarda geçerli olmadığına karar vermiştir (mevcut durumda, söz konusu meblağın yüksek olması nedeniyle).

C. Birinci Derece Mahkemesinde Beraati Müteakip Bunun Temyiz Edilmesi Üzerine Verilen Mahkûmiyet

37. Yüksek bir mahkeme tarafından inceleme hakkına getirilen üçüncü istisna, birinci derece mahkemesinde beraati müteakip bunun temyiz edilmesi üzerine verilen mahkûmiyetlerle ilgilidir. [10] Birinci derece mahkemesi tarafından verilmemiş bir cezanın temyiz mahkemesi tarafından verilmesi (*Fortum Oil And Gas Oy/Finlandiya* (k.k.), 2002) veya birinci derece mahkemesi tarafından benimsenen suçlamaların temyiz mahkemesi tarafından değiştirilmesi (*Landgren/Finlandiya* (k.k.), 2009) söz konusu olabilir.

[9] Açıklayıcı Rapor, yukarıda anılan, § 20.
[10] *ibid.*

Anılan Davalar Dizini

İşbu rehberde anılan içtihatlar, Avrupa Mahkemesi tarafından verilen karar ve hükümler ile Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun ("Komisyon") karar ve raporlarına atıfta bulunmaktadır.

Davanın isminden sonra belirli bir ibare kullanılmadığı sürece, atıfta bulunulan karar, Mahkemenin Dairelerinden biri tarafından esas hakkında verilen bir karardır. Kararlarda kullanılan "(k.k.)" ibaresi, Mahkemenin kabul edilebilirlik hakkında verdiği bir kararı; "[BD]" ibaresi ise davanın Büyük Daire tarafından incelendiğini ifade etmektedir.

Mevcut güncelleme tarihinde, Sözleşme'nin 44. maddesi anlamında "kesinleşmemiş" olan Daire kararları, aşağıda yer alan listede yıldız işaretiyle (*) belirtilmektedir. Sözleşme'nin 44. maddesinin 2. fıkrası şu şekildedir: "Bir Daire'nin kararı aşağıdaki durumlarda kesinleşir:

a) Taraflar davanın Büyük Daire'ye gönderilmesini istemediklerini beyan ederlerse, veya

b) Karardan itibaren üç ay içinde davanın Büyük

Daire'ye gönderilmesi istenmezse, veya

c) Büyük Daire bünyesinde oluşturulan kurul 43. madde çerçevesinde sunulan istemi reddederse." Büyük Daire bünyesinde oluşturulan kurulun davanın kendisine gönderilmesi talebini kabul etmesi durumunda, Daire kararı hükümsüz kılınır ve ardından Büyük Daire tarafından nihai karar verilir.

Rehber'in elektronik versiyonunda atıf yapılan davaların bağlantıları, Mahkeme içtihatlarına (Büyük Daire, Daire ve Komite tarafından verilen kararlar ve kabul edilebilirlik hakkındaki kararlar, bildirilen davalar, istişari görüşler ve içtihatlara ilişkin bilgi notlarından alıntı yapılan hukuki özetler), Komisyon içtihatlarına (kararlar ve raporlar) ve Bakanlar Komitesinin kararlarına erişimi sağlayan HUDOC veri tabanına <http ://hudoc.echr.coe.int>) yönlendirilmektedir.

Mahkeme, karar ve hükümlerini, iki resmi dili olan İngilizce ve/veya Fransızca dillerinde vermektedir. HUDOC veri tabanı aynı zamanda, Mahkemenin bazı önemli davalarına ilişkin otuzdan fazla dilde yapılmış gayriresmî çevirilere erişmeye de imkân sağlamaktadır. Ayrıca, söz konusu veri tabanı, üçüncü kişiler tarafından elektronik ortamda sunulan yüz kadar içtihat derlemesine ulaşmayı sağlayan bağlantıları içermektedir.

—E—

Engel ve diğerleri/Hollanda, 8 Haziran 1976, A Serisi no. 22
Evrenos Önen/Türkiye, No. 29782/02, 15 Şubat 2007

—F—

Fırat/Yunanistan, No. 46005/11, 9 Kasım 2017
Fortum Oil And Gas Oy/Finlandiya (k.k.), No. 32559/96, 12 Kasım 2002

—G—

Galstyan/Ermenistan, No. 26986/03, 15 Kasım 2007
Grecu/Romanya, No. 75101/01, 30 Kasım 2006
Grosam/Çek Cumhuriyeti [BD], No. 19750/13, 1 Haziran 2023
Gurepka/Ukrayna, No. 61406/00, 6 Eylül 2005

—H—

Hubner/Avusturya (k.k.), No. 34311/96, 31 Ağustos 1999

—K—

Kakabadze ve diğerleri/Gürcistan, No. 1484/07, 2 Ekim2012
Kamburov/Bulgaristan, No. 31001/02, 23 Nisan 2009
Kindlhofer/Avusturya, No. 20962/15, 26 Ekim 2021
Krombach/Fransa, No. 29731/96, 13 Şubat 2001

—L—

Lalmahomed/Hollanda, No. 26036/08, 22 Şubat 2011
Landgren/Finlandiya (k.k.), No. 11459/07, 17 Kasım 2009
Luchaninova/Ukrayna,No. 16347/02, 9 Haziran 2011

—M—

Martynyuk/Rusya,No. 13764/15, 8 Ekim 2019
Müller/Avusturya, No. 12555/03, 5 Ekim 2006

—N—

Natsvlishvili ve Togonidze/Gürcistan, No. 9043/05, 29 Nisan 2014

—R—

Rostovtsev/Ukrayna, No. 2728/16, 25 Temmuz 2017
Ruslan Yakovenko/Ukrayna, No. 5425/11, 4 Haziran 2015
Rybka/Ukrayna (k.k.), No. 10544/03, 17 Kasım 2009

—S—

Saquetti Iglesias/İspanya,No. 50514/13, 30 Haziran 2020
Shvydka/Ukrayna, No. 17888/12, 30 Ekim 2014
Stanchev/Bulgaristan, No. 8682/02, 1 Ekim 2009

—T—

Tsvetkova ve diğerleri/Rusya, No. 54381/08 ve diğer 5 başvuru, 10 Nisan 2018

—Y—

Y.B./Rusya, No. 71155/17, 20 Temmuz 2021

—Z—

Zaicevs/Letonya, No. 65022/01, 31 Temmuz 2007
Zhelyazkov/Bulgaristan, No. 11332/04, 9 Ekim 2012